

Date: 13th December-2025

**FAVQULODDA HOLATLARDA BIRINCHI TIBBIY YORDAM
KO'RSATISHNING ZAMONAVIY TAMOIYILLARI VA KLINIK AHAMIYATI**

Raximqulova Sabo
Hotamboeva Shahina

Qorako'l Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

Annotatsiya (Abstract): Ushbu ilmiy maqolada favqulodda holatlar tibbiyotining zamonaviy tamoyillari, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish algoritmlari hamda shifokor va hamshiralarning faoliyatining klinik ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida hayot uchun xavfli holatlarda tezkor va to'g'ri tibbiy yordam ko'rsatishning bemor hayotini saqlab qolishdagi o'rni o'rganildi. Adabiyotlar tahlili va klinik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, favqulodda vaziyatlarda standartlashtirilgan yondashuvlar va hamshiralarning faol ishtiroki o'lim va asoratlarning ko'rsatkichini sezilarli darajada kamaytiradi. Maqolada favqulodda holatlar tibbiyoti fanini tibbiyot va hamshiralik ta'limida rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda holatlar tibbiyoti, birinchi tibbiy yordam, reanimatsiya, hamshiralik amaliyoti, bemor xavfsizligi.

Kirish (Introduction)

Favqulodda holatlar tibbiyoti — hayot uchun xavfli bo'lgan keskin patologik holatlarda tezkor, samarali va uzluksiz tibbiy yordam ko'rsatishga yo'naltirilgan fan hisoblanadi. Zamonaviy sog'liqni saqlash tizimida ushbu fan alohida ahamiyat kasb etib, u shoshilinch tibbiy yordam, reanimatsiya, travmatologiya va intensiv terapiya bilan chambarchas bog'liqdir.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, favqulodda holatlarda ko'rsatilgan birinchi tibbiy yordam bemor hayotini saqlab qolishda hal qiluvchi omil bo'lib, ayniqsa "oltin soat" tushunchasi klinik amaliyotda muhim ahamiyatga ega. Shu bois favqulodda holatlar tibbiyotida shifokor va hamshiralarning bilim, ko'nikma va tezkor qaror qabul qilish qobiliyati muhim hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi (Literature Review)

So'nggi yillarda favqulodda holatlar tibbiyotiga oid xalqaro tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Advanced Trauma Life Support (ATLS) va Basic Life Support (BLS) protokollari hayot uchun xavfli holatlarda standart yondashuv sifatida tan olingan.

Ilmiy manbalarda ko'rsatilishicha, favqulodda holatlarda algoritmlarga asoslangan yondashuv xatoliklar sonini kamaytiradi va tibbiy yordam samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, hamshiralarning dastlabki baholash va monitoringdagi roli alohida ta'kidlanadi.

Tadqiqot maqsadi va vazifalari (Aim and Objectives)

Maqsad:

Date: 13th December-2025

Favqulodda holatlarda birinchi tibbiy yordam ko'rsatishning zamonaviy tamoyillari va ularning klinik ahamiyatini tahlil qilish.

Vazifalar:

- favqulodda holatlarning asosiy turlarini tasniflash;
- birinchi tibbiy yordam algoritmlarini tahlil qilish;
- hamshiralar faoliyatining ahamiyatini baholash;
- favqulodda holatlar tibbiyotini takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Materiallar va usullar (Materials and Methods)

Tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanildi:

- ilmiy adabiyotlar va klinik qo'llanmalarni tahlil qilish;
- favqulodda holatlar bo'yicha xalqaro protokollarni o'rganish;
- klinik holatlar tahlili;
- taqqoslash va umumlashtirish metodlari.

Favqulodda holatlarning asosiy turlari (Results)

Travmatik holatlar

Yo'l-transport hodisalari, balandlikdan yiqilish va ishlab chiqarish jarohatlari favqulodda holatlarning eng keng tarqalgan turlaridan hisoblanadi. Travmalarda qon ketish, shok va nafas yetishmovchiligi tez-tez uchraydi.

O'tkir yurak-qon tomir holatlari

Miokard infarkti, o'tkir yurak yetishmovchiligi va yurak ritmi buzilishlari shoshilinch tibbiy yordamni talab etadi. Erta reanimatsiya choralari o'lim ko'rsatkichini kamaytiradi.

Nafas yetishmovchiligi

Bo'g'ilish, bronxial astma xuruji va aspiratsiya holatlari favqulodda vaziyatlar qatoriga kiradi. Havo yo'llarini ochish birlamchi vazifa hisoblanadi.

O'tkir zaharlanishlar

Kimyoviy moddalar, dori vositalari va gazlar bilan zaharlanish tezkor detoksikasiya choralari talab qiladi.

Birinchi tibbiy yordam algoritmlari (Emergency Care Algorithms)

Favqulodda holatlarda **ABCDE** algoritmi keng qo'llaniladi:

- **A (Airway)** – havo yo'llarini ochish;
- **B (Breathing)** – nafasni baholash;
- **C (Circulation)** – qon aylanishni ta'minlash;
- **D (Disability)** – nevrologik holatni baholash;
- **E (Exposure)** – bemorni to'liq ko'zdan kechirish.

Ushbu yondashuv hayot uchun xavfli holatlarni erta aniqlashga imkon beradi.

Hamshiralarning favqulodda holatlardagi roli (Nursing Role)

Date: 13th December-2025

Hamshiralalar favqulodda holatlarda:

- bemorni dastlabki baholash;
- hayotiy ko'rsatkichlarni monitoring qilish;
- reanimatsion choralarda faol ishtirok etish;
- bemor va yaqinlariga psixologik yordam ko'rsatish

kabi muhim vazifalarni bajaradi.

Hamshiralarning professional tayyorgarligi favqulodda tibbiy yordam samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Muhokama (Discussion)

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, favqulodda holatlarda standartlashtirilgan algoritmlar va jamoaviy yondashuv eng yuqori samarani beradi. O'zbekiston sharoitida favqulodda holatlar tibbiyotini rivojlantirish uchun kadrlar tayyorlash va uzluksiz malaka oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa (Conclusion)

Favqulodda holatlar tibbiyoti hayot uchun xavfli vaziyatlarda bemor hayotini saqlab qolishga qaratilgan muhim fan hisoblanadi. Birinchi tibbiy yordamni o'z vaqtida va to'g'ri ko'rsatish o'lim va asoratlar darajasini sezilarli darajada kamaytiradi. Ushbu jarayonda hamshiralalar faol ishtirokchi sifatida muhim rol o'ynaydi.

Amaliy tavsiyalar (Recommendations)

- favqulodda holatlar bo'yicha amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish;
- simulyatsion treninglarni joriy etish;
- hamshiralalar uchun BLS va ACLS kurslarini kengaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES):

1. World Health Organization. *Emergency Care Systems Framework*. 2021.
2. American Heart Association. *Basic Life Support Guidelines*. 2020.
3. Tintinalli J.E. *Emergency Medicine: A Comprehensive Study Guide*. 2022.
4. Advanced Trauma Life Support (ATLS). *Student Course Manual*. 2021.
5. WHO. *Prehospital Emergency Care*. 2020.

